

KENTSEL TERÖRLE MÜCADELEDE ‘ÇELİK KUŞAK’ POLİTİKASI: BİRLEŞİK KRALLIK’TA BELFAST VE LONDRA ÖRNEKLERİ

Sayfa (80-86)

Arş. Gör. Mücahit Navruz

Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
mucahitnavruz66@gmail.com
OrcID number: 0000-0003-0548-8626

Prof. Dr. Ali Şahin

Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
alisahin@selcuk.edu.tr
OrcID number: 0000-0002-1487-8717

Öz

Devletlerin en temel görevlerinden bir tanesi kamu güvenliği ve kamu düzeni sağlamaktır. Bu bağlamda tüm dünya ülkelerinin en önemli gündem maddelerinden birisi; kırsal ve kentsel alanda gerçekleştirilen terör eylemleridir. Dünya nüfusunun büyük çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Bu durumu dikkate alan terör örgütleri eylemlerini kırsal alandan kentlere taşıyarak; eylemleri sonucu elde edilecek etki ve toplumsal panik seviyesini yüksek tutmayı hedeflemektedir. Bugün gelinen noktada ‘terörün kentleşmesi’ olgusu ortaya çıkmıştır. Artık kentlerin güvenliği için kentsel terör eylemleri çok ciddi bir tehdit haline gelmiştir. Özellikle 11 Eylül terör saldırıları sonrasında kent güvenliği politikalarında büyük bir paradigma değişimi söz konusudur. Öyle ki kentlerin terör eylemlerine karşı hazır ve dayanıklı hale getirilmesine yönelik ulusal ve uluslararası politikalar üzerinde çalışmalar özenle sürdürülmektedir. Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu (PIRA) terör örgütünün kentsel güvenliği ve kamu düzenini yok etmeyi amaçlayan eylemleri bağlamında 1970’li yıllardan itibaren kentsel güvenliği sağlamaya yönelik fiziki tedbirleri (Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi – CPTED) gündeme getiren ülkelere birisi Birleşik Krallık’tır. Başka bir ifadeyle kentsel terörle mücadelede en başarılı CPTED uygulamalarından birisi Birleşik Krallık’ta ortaya çıkan ‘Çelik Kuşak’ uygulamalarıdır.

Bu çalışmada ‘Çelik Kuşak’ uygulamalarının gelişim süreci Birleşik Krallık’ta Belfast ve Londra örnekleri üzerinden analiz edilerek kısa, orta ve uzun vadede etkileri değerlendirilmektedir. Çalışmada ayrıca ‘Çelik Kuşak’ uygulamasının ulusal ve yerel yönetimlere olan ekonomik maliyeti ve toplumsal yaşama olan etkileri incelenmektedir. Ayrıca uygulamanın başarılı yönlerinin yanında yapılan eleştirilere de yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suç ekolojisi, CPTED, Çelik kuşak, Kent güvenliği, Kentsel terör

‘RING OF STEEL’ POLİCY İN COMBATİNG URBAN TERRORİSM:

EXAMPLES OF BELFAST AND LONDON İN THE UNİTED KİNGDOM

Abstract

One of the most basic duties of states is to provide public security and public order. In this context, one of the most important agendas of all countries in the world; are terrorist acts carried out in rural and urban areas. As the majority of the world's population lives in cities today, terrorist organizations adopt a new spatial strategy. Terrorist organizations carrying their actions from rural areas to cities aim to keep the level of impact and social panic high. Today, the phenomenon of "urbanization of terrorism" has emerged and urban terrorist acts have become a very serious threat for the security of cities. There is a great paradigm shift in urban security policies especially after the terrorist attacks of September 11th. Policies are carried out on national and international levels to make cities ready and resilient to terrorist acts. The United Kingdom is one of the countries that brought the physical measures (Crime Prevention Through Environmental Design - CPTED) to ensure urban security since the 1970s in the context of the actions of the Provisional Irish Republican Army (PIRA) terrorist organization aimed at destroying urban security and public order. In other words, one of the most successful CPTED practices in combating urban terrorism is the "Ring of Steel" applications emerging in the UK.

ULUSLAR ARASI EKONOMİ VE SİYASET BİLİMLER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ Cilt 5- Sayı: 12-

In this study, the development process of "Ring of Steel" applications is analyzed in the United Kingdom through the Belfast and London examples, and their short, medium and long term effects are evaluated. The study also examines the economic cost of the application on national and local governments and its effects on social life. In addition to the successful aspects of the application, criticisms are also included.

Keywords: Crime ecology, CPTED, Ring of Steel, Urban security, Urban terror

1. GİRİŞ

Terör eylemleri ile kentsel alanda mal ve can kaybı oluşturmaya yönelik saldırılar genel anlamda kentsel terör olarak nitelendirilmektedir. Kentlerin kırsal alana göre nüfus yoğunluğu oldukça fazladır. Bu nedenler kentlere yönelik terörist saldırılardan elde edilebilecek etki de aynı oranda yüksek olacaktır. Kırsal alanda genel olarak çatışmalar teröristler ve askeri kuvvetler arasında gerçekleştiği için siviller büyük oranda etkilenmemektedir. Ancak kentlerde siviller hedef ya da canlı kalkan olarak doğrudan terör eylemlerinin odağında yer almaktadır. Terör örgütlerinin kentsel alanı tercih etmelerinin birçok nedeni söz konusudur. Keleş ve Ünsal (1982: 33) bu nedenleri şu şekilde özetlemektedir:

- Büyük yerleşim yerleri olmaları ve toplumsal hareketliliğin yüksek olması sebebiyle kentlerde eylemler kolay yapılabilen ve göze çarpmadan gizlenebilmektedir.
- Kentlerin heterojen bir yapıya sahip olması, insanların birbirini tanımamaları sayesinde bir yerden bir yere kolay gidilebilmesi ve güvenlik güçlerinin takibi zorlaşmakta, aynı zamanda yakalanmalarda zorlaşmaktadır.
- Teröristler kırsal bölgelerde halkın desteğini almak zorundalar iken kentlerde böyle bir zorunluluk yoktur.
- Nüfus ve yerleşim alanları bakımından büyüyen kentlerde halkın ihtiyaçlarının karşılanmasında zorluklar yaşanmakta, toplumsal sorunlar artmakta, eşitsizlikler yoğunlaşmakta ve terör örgütleri de bu durumu kendi lehlerine kullanabilmektedir.
- Toplumsal olaylar açısından büyükşehirlerin tercih edilmesinin nedeni kamuoyunun daha fazla dikkatini çekebilmesidir.

Görüldüğü üzere kentlerin terör eylemleri açısından teröristlere sağladığı avantajlar oldukça fazladır. Bu durumun farkında olan terör örgütleri eylemleri ile daha fazla ses getirebilmek adına eylemleri için kent merkezlerini tercih etmektedirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde artan kentleşme trendi ve terörizmin etkisini yayılması için araç olarak kullanılan kitle iletişim araçlarının sayısındaki artış da 'terörün kentleşmesi' olgusunu meydana getirmiştir.

İsteklerini gerçekleştirmek amacıyla korku ortamı oluşturmaya çalışan terör örgütlerinin kullandıkları araçlar ve hedefler farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin son dönemlerde kentleri tehdit eden terör eylemlerinde terör örgütleri araç olarak intihar saldırıları, bombalı araç, kalabalık üzerine araçlı saldırı, bombalı drone saldırıları ve suikastlar gibi yöntemleri ya da araçları tercih etmektedir. Savitch'in tasnifine göre kentsel terör eylemleri yönelikleri hedeflere göre üçe ayrılmaktadır. İlk olarak terör örgütünün dikkatleri üzerine çekmek için özel kişi, grup, mekân veya sembollere yönelik ses getiren saldırılara 'katalitik terör' denir. Amaç doğrudan eylemin kendisi olmamakla birlikte yarattığı kaygı ve korku ortamıdır. PIRA tarafından Londra'da ticari öneme sahip kurum binaları ve bankalara sivillerin olmadığı gece saatlerinde gerçekleştirilen bombalı saldırılar bunun örneğidir. İkinci olarak terör örgütlerinin sivil hedefleri ayırt etmeksizin gerçekleştirdiği ve amaçlarının maksimum can ve mal kaybı oluşturmak olduğu saldırılara 'mega terör' adı verilmektedir. Son olarak bir kentin altyapı sistemi veya bilişim ağı gibi hayati fonksiyonları üzerine yöneltilen bilinçli saldırılara 'akıllı terör' denilmektedir (Savitch, 2014: 9). Günümüzde kentlerde gerçekleşen terör eylemlerinin tamamı bu tasnifin bir veya birden fazlasını içermektedir. Modern dönemde kentlerin gerek sosyal, gerekse ekonomik olarak kırsal alanlara göre büyük önem kazandığı düşünüldüğünde dünyanın geleceği için kentlerin sürdürülebilirliği yerel ve ulusal yönetimler için öncelik olarak kabul edilmiş ve kentsel politikalar bu bağlamda revize edilmiştir. Bir kentin sürdürülebilir olmasının öncüllerinden birisi de kentsel yaşamın güvenli hale getirilmesidir. Yaşayanlar için güvenli olmayan bir kent gelecekte sürdürülebilir değildir.

ULUSLAR ARASI EKONOMİ VE SİYASET BİLİMLER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ Cilt 5- Sayı: 12-

Birleşik Krallık uzun yıllar boyunca etnik sebeplerden kaynaklı kentsel terör eylemleri ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Kuzey İrlanda sorununun bir parçası olarak Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu (PIRA) 1969-1999 arası 'sıkıntılar' (the troubles) adı verilen dönemde çok sayıda terör eylemine imza atmıştır. Kentsel güvenliği büyük oranda tehdit eden bu eylemlere karşı Birleşik Krallık tedbirler alma yolunu seçmiş ve 'Çevresel Tasarım Yoluyla Suçun Önlenmesi' yöntemleri ile kentsel alanı fiziksel olarak terör eylemlerine karşı dayanıklı hale getirme politikalarını benimsemiştir. Özellikle metropol kentlerde 'Çelik Kuşak' uygulamaları olarak bilinen tedbirler kent merkezlerini uzun süre biçimlendirmiştir.

2. BİRLEŞİK KRALLIK'TA ÇELİK KUŞAK UYGULAMASININ GELİŞİM SÜRECİ

Çelik kuşak uygulamaları ilk olarak Kuzey İrlanda'nın başkenti Belfast'ta uygulamaya konulmuştur. 1969'da kurulan Geçici İrlanda Cumhuriyet Ordusu (PIRA) kısa sürede eylemlere başlamış² ve Belfast'ın kent merkezinde 21 Temmuz 1972 tarihinde 22 bombanın patlatıldığı 'Kanlı Cuma' olarak bilinen olay üzerine ilk olarak çelik kuşak uygulaması başlatılmıştır (Coaffee, 2009: 24)³. Alınan tedbirler ile kısa sürede Belfast'ın görünümü büyük oranda değişmiş, mekânsal kullanım tercihleri ve toplumsal yaşam tarzı doğrudan etkilenmiştir⁴. Protestan ve Katolik yerleşim yerleri 'barış çizgileri veya barış duvarları'⁵ olarak adlandırılan duvarlar ve bariyerler ile birbirinden ayrılmış ve kent merkezi 14 bölgeye bölünmüştür.⁶ Kent merkezinde yer alan 41 cadde ve sokağa girişler çelik kapılar içinden ve güvenlik güçlerinin araması ile yapılmaya başlanmıştır.⁷ Bu dönemde Belfast radikal kale şehircilik (fortress urbanism) yöntemleri için bir laboratuvar işlevi görmüştür (Coaffee, 2004: 201).⁸

Belfast'ta çelik kuşak uygulamaları etkisini kısa sürede göstermiş ve 1980'li yıllardan itibaren bombalama olayları azalmış, parka yasak alanların ve yayalaştırma uygulamalarının sayısı artmıştır. Bu uygulamalardan sonra durma noktasına gelen kent ekonomisi, özel sektör yatırımları ile yeniden hareketlenmiştir (Brown, 1985: 6). 1970'li ve

² Birleşik Krallık'ta gerçekleştirdiği eylemler ile bu döneme damgasını vuran örgüt PIRA olmakla birlikte gerek ayrılıkçı gerekse birlikçi birçok farklı örgüt sürece müdahil olmuştur. Hatta birlik yanlısı Ulster Savunma Birliği gibi paramiliter oluşumlar dahi karışıkları şiddet olayları nedeniyle ulusal hükümet tarafından terör örgütü olarak tanınmıştır. Diğer birlikçi terör örgütleri için bkz: Gürses, E. (2001). Ayrılıkçı terörün anatomisi IRA-ETA-PKK. Bağlam Yayıncılık

³ Belfast kent merkezi terör saldırılarının mekânsal olarak kentin bir bölgesine yoğunlaştığının klasik bir örneğidir. Kent merkezinde yer alan Europa Hotel 1969 – 1999 arası dönemde tam 36 defa bombalı eyleme hedef olmuştur. Bu özelliği ile dünyanın en fazla bombalanan oteli olarak bilinmektedir (Switzer and McDowell, 2009: 339).

⁴ Bir kamusal alan terörist saldırı tehdidi altındaysa yaşanan toplumsal kaygı doğrudan ticari faaliyetlere azalma olarak yansımaktadır (Brown, 1985). Belfast'ta terör saldırılarının zirve yaptığı 1972 yılında yaklaşık 300 işyeri kapanmış ve ticari bölgede dörtte bir oranında küçülme olmuştur (Clarke and Newman, 2006: 171).

⁵ İki grup ta kendisi için kurtarılmış bölgeler oluşturma yoluna gitmiştir. Birlik yanlısı Protestanlar Shankill Roads bölgesinde, ayrılıkçı Katolikler ise Falls Road bölgesinde yoğunlaşmıştır. Barış duvarları bu iki bölgeyi birbirinden ayırmak için inşa edilmiştir (Boal, 2008: 350).

⁶ Kuzey İrlanda'da Belfast'ın yanında Londonderry ve Lisburn gibi büyük kentlerde yerel topluluklar kendi ideolojilerini taşıyan teröristler için eylem üssü ve eylem sonrası sığınak işlevi görmüştür (Savitch, 2014: 98).

⁷ Barış duvarlarının en sıkı biçimde uygulandığı 1970'lerin ilk yarısında Katolik ve Protestan bölgeleri arasında 35 bin – 60 bin arasında insanın yer değiştirdiği tahmin edilmektedir (Knox and Pinch, 2014: 172).

⁸ 1969 – 1999 arası dönemde Belfast'ta 1521 kişi öldürülmüştür. Belfast bu dönemde Batı Avrupa'nın en tehlikeli kenti durumundadır (http://www.wesleyjohnston.com/users/ireland/past/troubles/troubles_stats.html)

ULUSLAR ARASI EKONOMİ VE SİYASET BİLİMLER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ Cilt 5- Sayı: 12-

1980’li yıllarda Belfast’ta başarılı sonuçlar alınması ve bölgede eylem imkanı bulmakta zorlanan PIRA’nın kentsel terör eylemlerini Kuzey İrlanda’dan İngiltere’ye taşıyarak Londra, Manchester gibi metropol kentleri hedef almaya başlamasının ardından çelik kuşak uygulamaları diğer kentler için de gündeme gelmiştir.

PIRA’nın eylemlerini Kuzey İrlanda kentlerinden Londra başta olmak üzere İngiltere’nin büyük metropollerine taşımasıyla birlikte kentsel terör bölgesel bir sorun olmaktan çıkıp ulusal bir sorun haline dönüşmüştür. Bu dönemlerde yine çoğunluğu Londra’da olmak üzere yıllık ortalama 500 terör saldırısı meydana gerçekleştirilmiştir.⁹ İlk olarak 1989 yılında başbakan Margaret Thatcher’ın emriyle Downing Street girişine güvenlik kapıları yerleştirilmiş daha sonra aşamalı olarak kent merkezinde diğer önlemler alınmaya başlanmıştır. İlk aşamada trafiğin kontrollü biçimde yönlendirilmesi için kullanılan trafik konileri ile özdeşleştirilen uygulama, halk arasında ironik biçimde ‘plastik kuşak’ olarak da anılmıştır (Coaffee, 2004: 202-204).¹⁰ Belfast’ta etkin olan çelik kuşak uygulamasının Londra’ya taşınmasında etkili olan iki büyük saldırı söz konusudur. Bunlardan ilki 10 Nisan 1992’de gerçekleşen Baltic Exchange saldırısıdır. Diğeri ise 24 Nisan 1993’de gerçekleşen Bishopsgate saldırısıdır. İki saldırıda can kaybı çok az sayıda gerçekleşmekle birlikte neden olduğu maddi hasar Şekil 1’de görüldüğü üzere Londra kent merkezinin, özellikle de Square Mile olarak bilinen finansal merkezin çelik kuşaklar ile korunmasına zemin hazırlamıştır.¹¹ Kent merkezine girişlerin sayısı 30’dan 7’ye düşürülmüş ve bu girişler gerek kapalı devre televizyon sistemleri (CCTV)¹² gerekse güvenlik güçleri tarafından sıkı denetim altına alınmıştır (Coaffee, 2004: 204; Petriashvili, 2017). Aynı dönemde fiziksel tedbirlerin yanında ulusal düzeyde mevzuat değişimleri ile birlikte çelik kuşağın hukuki altyapısı da oluşturulmuştur. Özellikle 1996 tarihli Terörizmin Önlenmesi Kanunu (Prevention of Terrorism Act) kolluk kuvvetlerine yayaların ve araçların aranmasıyla ilgili geniş yetkiler sağlamıştır (Coaffee, 2009: 127).¹³

Bütün Birleşik Krallık kentlerinde terörizme yönelik uygulamalar aynı şekilde gerçekleşmediği gibi uygulamaların katılık ve esnekliği de konjonktürel olarak değişim göstermiştir. Örnek olarak Belfast ve Londra’nın aksine Terörist saldırıların hedefinde yer alan Manchester kenti daha düşük profilli önlemler alma yolunu seçmiştir (Kitchen, 2001; Clarke and Newman, 2006: 174-175). Çelik kuşak uygulamasının sıklığı da terörist eylemlere göre biçimlenmiştir. Eylemlerde azalma görülen süreçte çelik kuşak gevşetilmiş, yeniden eylemlerin tırmandığı dönemlerde sıkılaştırılmıştır. Örneğin 1970’lerde alınan olağanüstü önlemler ile ‘parya kenti’ olarak adlandırılan

⁹ 30 yıl süren bunalımlı yıllarda (the troubles) yüzlerce saldırıya uğramasına rağmen Londra’da PIRA saldırılarında sadece 50 kişi hayatını kaybetmiştir. Bunların 28’i sivil, 20’si güvenlik gücü ve 2’si eylemcidir. PIRA kamuoyunun tepkisini çekmemek ve uluslararası destek elde etmek amacıyla saldırılarını düzenlemeden hemen önce ihbarda bulunarak hedefin siviller olmadığını vurgulamaya çalışmıştır.

¹⁰ Birleşik Krallık’ta resmi olarak çelik kuşak yerine ‘Trafik ve Çevresel Bölge’ (Traffic and Environmental Zone) ismi ile anılmaktadır. Projenin temelinde trafik kontrolü hayati önem taşır.

¹¹ İngiltere’nin Wall Street’i olarak kabul edilen Baltic Exchange’e yönelik saldırıda bomba yüklü bir kamyonetin otoparkta patlatılmıştır. Eylemden hemen önce saldırı ihbar edildiği için can kaybı gerçekleşmemekle birlikte 800 milyon pound değerinde maddi zarar meydana gelmiştir. PIRA’nın Kuzey İrlanda’da o tarihe kadar gerçekleştirdiği bütün saldırıların toplam maddi zararının 615 milyon pound olduğu hesaba katıldığında saldırının boyutu dikkat çekicidir. Bu saldırının terör örgütü üzerinde yarattığı başarı etkisi üzerine 1993 yılında Londra’nın finans merkezi olarak bilinen bölgede Bishopsgate saldırısı gerçekleştirilmiştir. Ulusal ve uluslararası bankaların merkezlerinin yer aldığı bu bölgede gerçekleştirilen bu saldırının ekonomik bilançosu ise 2 milyar pound olarak değerlendirilmektedir (Richards, et al, 2010: 65 – 66).

¹² Closed-circuit television

¹³ Square Mile bölgesindeki başarı üzerine Londra’nın diğer önemli finans ve ticaret merkezleri de benzer taleplerde bulunmuştur. Terör saldırılarının hedeflerinden birisi olan Docklands yarımadası yöneticileri mini çelik kuşak projesini (iron collar) hayata geçirmiştir. Yarımada giriş bölgeleri 4’e düşürülmüş ve kameralı kontrol noktaları oluşturulmuştur (Coaffee, 2004: 205).

ULUSLAR ARASI EKONOMİ VE SİYASET BİLİMLER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ Cilt 5- Sayı: 12-

Belfast kent merkezi, 1980'li ve 1990'lı yıllarda terör eylemlerinin azalması ve başka bölgelere kayması neticesinde sosyo-ekonomik olarak yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır.

Coaffee tarafından Londra'da uygulanan çelik kuşak politikalarının konjonktürel olarak değişim süreci tasnif edilmiştir. 1990 – 1992 arası 'endişe döneminde' ekonomik hedeflere yönelik terör eylemlerinin artış göstermesiyle birlikte özellikle büyük etkinliklerde olmak üzere daha katı polisiye tedbirler alınmaya ve güvenlik tedbirleri bölgesel olmaktan çıkıp kent genelini kapsayacak şekilde planlanmaya başlanmıştır. 1992 – 1993 arası 'muhafaza döneminde' silahlı polis kontrol noktaları ile birlikte trafik yönetimi ön plana çıkarılmış, CCTV kullanımı ilk defa terörizmi önlemeye yönelik olarak adapte edilmeye çalışılmıştır. 1993 – 1994 arası 'caydırma dönemine' damgasını vuran Bishopsgate saldırısı sonrasında önemli cadde girişlerinde sabit güvenlik kontrol noktaları ve doğrudan polis tarafından yönetilen CCTV uygulamalarına geçilmiş, araçlı saldırılara karşı park yasak alanların sayısı arttırılmıştır. 1994 – 1996 arası dönem ise geçici bir 'iyimserlik dönemi' olmuştur. PIRA tarafından ilan edilen ateşkesin ardından bu dönemde kentlerde polis görünürlüğü azaltılmıştır. Ateşkesi bitiren 'yeniden aktifleşme döneminde' ise polis görünürlüğü büyük oranda tekrar arttırılmış, gezici kontrol noktaları uygulamaya dâhil edilmiş ve en önemlisi terörle mücadelede yasal mevzuat değişimi ile fiziksel alandaki mücadelenin kapsamı genişletilmiştir. 1997 – 1999 arası 'genişleme döneminde' çelik kuşak kentin batı yakasına doğru genişletilmiş ve kameralı denetimde yeni teknolojiler uygulamaya konulmuştur. 1999 – 2001 arasında PIRA'nın Hayırlı Cuma Anlaşması ile Birleşik Krallık'la siyasi anlaşmaya varması sonucunda 'yeniden yorumlama dönemine' geçilmiş ve çelik kuşak esnetilirken, kolluk kuvvetleri arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, özel bina güvenliğinin sağlanmasında proaktif politikaların desteklenmesi ve yeni döneme uygun bir terörizmle mücadele kanunu konusunda adımlar atılmıştır (Coaffee, 2009: 96 – 133).

PIRA ile yapılan ateşkes anlaşmasının ardından duraksayan terör saldırıları son dönemde radikal terör örgütlerinin saldırıları ile yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle ABD'de meydana gelen 11 Eylül saldırıları ve sonrasında Birleşik Krallık'ın 11 Eylül'ü olarak bilinen 7 Temmuz 2015 terör saldırıları ile birlikte yeni bir güvenlik dalgası gündeme gelmiştir. Bu süreç tüm dünyada meydana gelen terör dalgaları ile benzer biçimde işlemektedir.¹⁴

3. ÇELİK KUŞAĞIN UNSURLARI VE ELEŞTİRİLER

Çelik kuşak birbiri ile bağlantılı farklı uygulamaların bir toplamıdır. İhtiyaca göre alınan önlemlerin sayısı, sıklığı ve kapsadığı alanda farklılıklar görülmekle birlikte benzer unsurlar yer almaktadır. Bu unsurlar

- yayalaştırılmış cadde ve sokaklar
- yol bariyerleri,
- kasisler,
- trafik kontrol noktaları,
- zorunlu giriş ve çıkış yerleri,
- park yasak bölgeler,
- sıkı kameralı denetimdir.

Çelik kuşağı oluşturan bu unsurlar arasında koordinasyon uygulamanın etkinliği için büyük önem taşımaktadır. Sürdürülebilir kentleşmenin en önemli unsurlarından birisi olan yayalaştırma hareketi temiz ve sağlıklı bir kentsel yaşamla birlikte daha güvenli bir kentsel alan için de önem kazanmaktadır. Özellikle kent merkezlerinde yoğun yaya hareketliliğinin olduğu sokakların araç trafiğine kapatılması araçlı saldırılar için caydırıcı etki yapmaktadır. Bu tür yaya yoğun bölgelerde canlı bomba şeklinde gerçekleştirilmesi planlanan saldırıların ise kameralı denetim ile tespiti araçlı saldırılara göre daha başarılı şekilde yapılabilmektedir. Kent güvenliğinde devrim yapan gelişme, teknolojiye ileriye adım olarak kabul edilebilir. Suç teorileri arasında önemli yeri olan rutin aktiviteler teorisine göre

¹⁴ 2012 yılında Londra'da düzenlenen yaz olimpiyatları sırasında olası terör eylemlerine karşı birçok önlem alınmıştır. 'İstisna hali' olarak bu tür etkinliklerde alınan önlemler çelik kuşağın esnek bir uygulaması olarak değerlendirilebilir (Fussey and Coaffee, 2012: 69).

ULUSLAR ARASI EKONOMİ VE SİYASET BİLİMLER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ Cilt 5- Sayı: 12-

bir suçun gerçekleşmesi için üç şart gereklidir. Suç üçgeni olarak bilinen bu şartlara göre eylemi gerçekleştirmeye motive olmuş bir suçlu, eylemin gerçekleşeceği uygun bir hedef ve son olarak eyleme engel olmayacak şekilde koruyucu eksikliği olması durumunda suç için elverişli ortam oluşur. Geleneksel dönemde koruyucu eksikliğini önleyebilmek için resmi veya sivil polis devriyeleri, gece bekçileri ve özel güvenlik uygulamaları tek alternatif durumundaydı. Kameralı gözetim imkânlarının gelişmesi ile birlikte suç işlemek zorlaşmış ve bu durum tüm dünyada suç verilerine yansımıştır. 1990'larda uygulamaya geçilen Otomatik Plaka Tanıma Sistemi (Automatic Number Plate Recognition) ile şüpheli araçların tespiti ve izlenmesi için önemli bir adım atılmıştır (Coaffee, 2009: 58). Kent merkezine giriş için ayrılan yedi giriş noktasında yer alan iki kameradan birisi araç plakasını diğeri ise sürücüyü taramaktaydı. Son dönemlerde kameralı denetim yapay zekâ yardımı ile terörist saldırıları önleyecek şekilde uyarlanmaya çalışılmaktadır.¹⁵ Özellikle 2004 yılında İspanya'da gerçekleşen Madrid tren saldırıları ardından Londra metrosunda yüksek teknoloji CCTV sistemi olarak 'Akıllı Yaya İzleme Sistemi' (Intelligent Pedestrian Surveillance System) uygulamaya konulmuştur. Ulaşım sistemi içerisinde şüpheli davranış veya sahipsiz paket tespit edilmesi durumunda otomatik olarak alarm vermektedir (Coaffee, et al, 2009: 279). Yapay zekâda son dönemlerdeki gelişim sürecinin kentsel güvenlik bağlamında daha etkin çözümler sunması beklenmektedir.

Çelik kuşak uygulamaları kentsel terörle mücadelede başarılı sonuçlar vermekle birlikte kentsel yaşamın her yönü üzerinde mekanik, fiziksel ve görsel baskılar yarattığı için süreç içerisinde önemli eleştiriler de almıştır. Bu eleştiriler;

- Kentlerin aşırı güvenlikleştirilmesi (fortress urbanism)
- Kentsel yaşam kalitesinin düşmesi
- Kent merkezinde oluşan yoğun trafik
- Artan güvenlik masrafları
- Özel hayatın gizliliğinin ihlal edilmesi
- Kentsel parçalanma (splintered urbanism) olarak sıralanabilir.

Çelik kuşağın Belfast ve Londra'da katı biçimde uygulandığı dönemlerde teknolojik devrimin ilk aşamaları olduğu dikkate alınmalıdır. Özellikle kamera teknolojilerinin iptidai derecede olduğu bu dönemlerde buna rağmen çok etkin biçimde uygulandığı görülmektedir. Günümüzde gelişen teknoloji imkânları ile bu tür denetimler kentsel hayatı doğrudan etkilemeden görünmez araçlar ile gerçekleştirilebilmektedir. Kameralı denetim ile entegre şekilde çalışan Coğrafi Bilgi Sistemleri günümüzde çoğu yerel yönetim ve güvenlik teşkilatı tarafından kullanılmaktadır. Günümüz metropollerinde kentsel terör karşı görünmez önlemler almak gerek dayanıklılık gerekse de kentsel sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi açısından çok daha etkin sonuçlar vermektedir. Estetik mantar bariyerler, akıllı kaldırımlar, kaplan tuzakları olarak bilinen araç engelleri¹⁶, güvenlik amaçlı olduğu belli olmayan kent mobilyaları bu bağlamda tercih edilmeye başlanmıştır (Bartolo, 2013: 37).

4. SONUÇ

Kentsel terörün artışına karşı yerel, ulusal ve küresel ölçekte çözümlerin aranması sürdürülebilir bir kentsel yaşam için hayati önem kazanmıştır. Bu bağlamda terör eylemi gerçekleşmeden önce alınacak istihbarat önlemleri ve terör eyleminden sonraki hukuki önlemler kadar eylem sırasında gerçekleşen etkiyi minimize edecek şekilde fiziki önlemlerin alınması da önemlidir. Çevresel tasarım yoluyla suçun önlenmesi olarak bilinen bu fiziki önlemler,

¹⁵ Koruyucu faktörünün suç engellemedeki etkinliği nedeniyle herhangi bir kamera özelliği olmayan ve görüntü olarak kameraya benzeyen ürünler sıklıkla kullanılmaktadır. İnsanlara izleniyor izlenimi vermek için kurulan ve yalnızca caydırıcı özelliğe sahip kameraları gerçeğinden ayırt etmek kolay değildir. Benzer uygulamalar trafikte polis aracı görünümüyle maketler ile yapılmaktadır.

¹⁶ Kaplan tuzakları (tiger trap) yayalaştırılmış cadde ve sokaklara araçlı saldırıları önlemek için kullanılan bir yöntemdir. Yaya veya bisikletliler bu tuzakların üzerinden geçebilirken büyük araçlar geçtiğinde çökecek şekilde tasarlanmıştır. Özellikle son dönemlerde sayısı artan tır ve kamyonların kalabalıklar üzerine sürülmesi şeklinde gerçekleşen saldırılar için etkin bir çözüm olarak görülmektedir.

ULUSLAR ARASI EKONOMİ VE SİYASET BİLİMLER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ Cilt 5- Sayı: 12-

ülkeden ülkeye hatta ülke içerisinde de kentsel yapıya göre farklılık gösterebilmektedir. Bu anlayış çerçevesinde gerçekleştirilen önemli politikalarından birisi olan Birleşik Krallık'taki 'Çelik Kuşak' projeleri, 1970'li yıllardan itibaren ülkenin kentsel yapısı üzerinde damga vurmuştur. PIRA tarafından sürekli eylem tehdidi altında olan Belfast ve Londra kentlerinde katı biçimde uygulamaya konulan bu önlemler birçok boyutu ile eleştirilse de örgütün eylem kapasitesini büyük oranda azaltmış ve ateşkese zorlamıştır.

Özellikle 11 Eylül sonrası dönemde yükselen fundamentalist terör örgütlerine karşı çelik kuşak uygulamaları birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin güvenlik ajandasına yeniden girmeye başlamıştır. Bu doğrultuda çelik kuşağın unsurlarını terörü engelleyebilecek şekilde etkin ve sürdürülebilir bir kentsel yaşam ile bağdaşacak şekilde görünmez olarak adapte edecek uygulamalar günümüz ve geleceğin güvenli kentleri için model olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Bartolo, G. (2013). Security and Planning; A Canadian Case Study Analysis (Master's thesis, University of Waterloo).
- Boal, F. W. (2008). Territoriality on the Shankill–Falls Divide, Belfast. *Irish Geography*, 41(3), 349-366.
- Brown, S. (1985). Central Belfast's security segment; an urban phenomenon. *Area*, 1-9
- Clarke, R. V. G., & Newman, G. R. (2006). *Outsmarting the terrorists*. Greenwood Publishing Group.
- Coaffee, J. (2004). Rings of steel, rings of concrete and rings of confidence designing out terrorism in central London pre and post September 11th. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(1), 201-211
- Coaffee, J. (2004). Recasting the "Ring of Steel" designing out terrorism in the City of London. *Cities, War, and Terrorism Towards an Urban Geopolitics*, 276-296.
- Coaffee, J. (2009). *Terrorism, Risk and the Global City Towards urban resilience*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Coaffee, J., Wood, D. M., Rogers, P., & Wood, D. M. M. (2008). *The Everyday Resilience of the City how cities respond to terrorism and disaster*. Springer.
- Fussey, P. and Coaffee, J. (2012). Olympic rings of steel; Constructing security for 2012 and beyond. In *Security Games*. Routledge. p. 50-68.
- Keleş, R., & Ünsal, A. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*. AÜ SBF Basım ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi.
- Kitchen, T. (2001). Planning in response to terrorism; The case of Manchester, England. *Journal of Architectural and Planning Research*, 325-340
- Knox, P., & Pinch, S. (2014). *Urban social geography; an introduction*. Routledge.
- Petriashvili, A. (2017). *Urban planning and design for terrorism resilient cities* (Doctoral dissertation, Kaunas University of Technology).
- Richards, A., Fussey, P., & Silke, A. (Eds.). (2010). *Terrorism and the Olympics; Major event security and lessons for the future*. Routledge.
- Savitch, H. V. (2014). *Cities in a time of terror Space, territory, and local resilience*. Routledge.
- Switzer, C. and McDowell, S. (2009). Redrawing cognitive maps of conflict; Lost spaces and forgetting in the centre of Belfast. *Memory Studies*, vol. 2, no 3, p. 337-353.